

A FÖLDRAJZ BÜVÖLETÉBEN

Balázs Dénes igazán gazdag életművet hagyott hátra. Fő „műve”, az általa alapított Magyar Földrajzi Múzeum napjainkra egyedülálló közgyűjteménnyé, a hazai geográfia egyik meghatározó intézményévé vált.

Avérbeli ismeretterjesztő, Balázs Dénes 1924. szeptember 17-én született Debrecenben. Gyermekkorának nagy részét azonban Mezőhegyesen és Tótkomlóson töltötte. Az érettségire már a civisvárosban készült, a piaristák felsőkereskedelmi iskolájában tette le záróvizsgáit 1943-ban.

Debrecen volt Balázs Dénes első hosszabb túráinak, „egyszemélyes” kirándulásainak kiindulópontja is. Eleinte csak a várostól északra húzódó Nagyerdő ösvényeit róta, ám később mind távolabbra elmerészkedett. Az édesapjától ajándékba kapott kerékpárral 1942-ben bejárta az Alföld, a Dunántúl és a Felvidék jókora területeit. A következő esztendőben ismét nyeregbe szállt, hogy felkeresse édesapja szülőföldjét: a Székelyföld csodálatos tájait. Ezen az útján vele tartott egyik debreceni osztálytársa, a most 84 éves Medveczky Géza. Együtt járták be Észak-Erdély és a Keleti-Kárpátok festői hegyvonulatait, ódon hangulatú településeit. A magyar geográfus rendkívül büszke volt székely őseire. Emberi eszményképének Kőrösi Csoma Sándort tekintette, kinek erőt és kitartást sugárzó arcképe mindig ott lógott érdi dolgozó-szobája falán.

Szakmai pályafutását a hazai mészköves területek kutatásával kezdte. Nevéhez fűződik a borsóköves cseppköveiről híres égerszögi Szabadság-barlang felfedezése és feltárása 1954–55-ben. Később az Aggteleki-karsztvidék más területein is tevékeny részt vállalt a barlangászok munkájából. Úttörő jelentőségű kutatásokat folytatott a Vecsebbük-fennsíkon, ahol az Alsó-hegy barlangjaiban végzett érdemi megfigyeléseket. Érdeklődése idővel az összehasonlító karsztfejlődés mostohán kezelt témaköre felé fordult. 38 éves volt, amikor a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem levelező tagozatán földrajz szakos tanári diplo-

mát szerzett. Egyetemi szakdolgozatában, majd természettudományi doktori értekezésében saját megfigyeléseken alapuló karsztkorróziós kutatásairól, szakmai tapasztalatairól adott összegzést.

Témaválasztása megkövetelte tőle az alapos helyszíni tereptanulmányokat, ezért morfológiai megfigyelései idővel az egész földgolyóra kiterjedtek. Első fontosabb külföldi expedícióját 1958–59-ben a Dél-Kínai-hegyvidék területére vezette, ahol számos barlangban első európai kutatóként folytatott speleológiai megfigyeléseket.

Utazásai során 130 országban végzett

őserdők világa című munkája 1990-ben elnyerte „Az év ismeretterjesztő könyve” megtisztelő címet.

Összesen 28 könyvet írt, ezekből kettőt társszerzőként jegyez. Nagyrésztük személyes élményeken alapuló útirajz, de találunk közöttük három útikönyvet, regionális földrajzi monográfiát, egy általa szerkesztett lexikont és múzeumi kiállítás-vezetőt is. Könyvei mellett csaknem 300 tudományos és ismeretterjesztő cikket, tanulmányt is publikált. Már jórészt a feledés homályába merült, hogy pályája delén Balázs Dénes egy hangulatos úti filmet is forgatott 1972-ben, *Hátizsákban kámerával* címmel.

A folytonos írás és a hosszú, esetenként 300–400 napig elhúzódó magányos utazások mellett Balázs Dénesnek arra is maradt ideje, hogy kimagasló szerkesztői, szaklektori és tudományos szervezői tevékenységével segítse a Magyar Földrajzi Társaság és a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat munkáját. Az ő kezdeményezésére születtek meg a *Földrajzi Múzeumi Tanulmányok* és a *Karszt és Barlang* című szakmai folyóiratok, amelyek felelős szerkesztői teendőit is ellátta. A memoárkötetében „édesgyermekének” becézett *Magyar Földrajzi Múzeumot* feleségével – és lelkes segítőtársaival –, *Springer Vilma* asszonnyal hívta életre 1983-ban. Az intézmény megalapításáért 1986-ban Móra Ferenc-éremmel tüntették ki, majd pedig

Érd városvezetése ismerte el érdemeit azzal, hogy 1988-ban a település díszpolgárává választotta. 1992-ben megkapta a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztjét, majd pedig 1994-ben a Szent-Györgyi Albert-díjat. 1994. október 19-én hunyt el.

MEZŐ SZILVESZTER

Balázs Dénes gazdag életművéből rendezett kiállítást a debreceni *Déri Múzeum*. A *Hátizsákkal és bakancsban a Föld körül* című időszakos tárlat 2008. június 1-ig látogatható.

Balázs Dénes Uruguayban, a montevideói teherkikötőben

(KÉPFORRÁS: BALÁZS DÉNES HAGYATÉKÁBÓL)

természetföldrajzi megfigyeléseket, s részben gyűjtést. Újtait önéből, mindenféle állami támogatás nélkül valósította meg! Szakírói munkája kapcsán két földközi utazást is szervezett: 1977–78-ban és 1984–85-ben. Főleg a karsztos barlangok titkait kutatta, de komoly figyelmet fordított a vulkanikus területek és a sivatagos, félsivatagos térszínek földrajzi formakincsének tanulmányozására is. Utazásain megkülönböztetett figyelemmel kísérte a trópusi és szubtrópusi erdővegetáció sajátos életközösségeit. Az